

RESTRIKTIONER ELLER FINANSPOLITIK¹⁾

Af KJELD PHILIP

ANLEDNINGEN til, at dette foredrag holdes, er nedsættelsen af *afviklingskommissionen*. Som bekendt fik denne kommission til opgave at undersøge mulighederne for en afvikling af vor priskontrol og af vor indførselskontrol. Det er imidlertid ikke tanken her nærmere at kommentere det arbejde, denne kommission allerede har udført. Det fremgår af den offentliggjorte betænkning. Derimod er det tanken at drøfte, hvilke muligheder der foreligger for en egentlig afvikling af denne lovgivning, herunder først og fremmest at undersøge, om man kan erstatte restriktionerne med finanspolitiske indgreb.

Vi lever i år 17 efter valutacentralens indførelse. Det er værd at gøre sig dette klart, når man betænker restriktionernes afvikling. Vor vigtigste restriktion, og den der har nødvendiggjort flere af de andre, er nu 17 år gammel og har derfor sat sit præg på hele vort økonomiske liv.

Det er for så vidt ejendommeligt, at denne institution har kunnet blive bevaret og udbygget gennem 17 år, for der findes ingen betydende politisk gruppe i Danmark, der har kæmpet for restriktionernes indførelse eller bevarelse. Vi har liberalister, nyliberalister, socialister og georgeister, der hver for sig kæmper for sin samfundsordning. Men vi har ingen interventionister. Og dog er det interventionisme, vi er havnet i. Denne modsætning mellem det, der ønskes, og det, vi har fået, kan forklare, at der aldrig er blevet ro om sagen. Men det må også tages som et udslag af, at der ligger stor økonomisk nødvendighed bag denne økonomiske politik.

Den karakteristiske forskel mellem en restriktion og et finanspolitisk indgreb er, at restriktionen giver en besked eller en ordre direkte til det enkelte individ, medens man ved finanspolitikken søger at lægge forholdene således til rette, at den enkelte gør netop det, som statsmagten ønsker, at han skal gøre. At drive finanspolitik er således en finere kunst, og for borgerne minder finanspolitikken mere om gammeldags liberale forhold. Og på en mærkelig måde står liberalismen med dens frie prisdannelse og frie ret til eksport og import stadig for borgerne som et ideal.

¹⁾ Foredrag i Nationaløkonomisk Forening d. 4. marts 1949.

RESTRIKTIONER ELLER FINANSPOLITIK¹⁾

Af KJELD PHILIP

ANLEDNINGEN til, at dette foredrag holdes, er nedsættelsen af *afviklingskommissionen*. Som bekendt fik denne kommission til opgave at undersøge mulighederne for en afvikling af vor priskontrol og af vor indførselskontrol. Det er imidlertid ikke tanken her nærmere at kommentere det arbejde, denne kommission allerede har udført. Det fremgår af den offentliggjorte betænkning. Derimod er det tanken at drøfte, hvilke muligheder der foreligger for en egentlig afvikling af denne lovgivning, herunder først og fremmest at undersøge, om man kan erstatte restriktionerne med finanspolitiske indgreb.

Vi lever i år 17 efter valutacentralens indførelse. Det er værd at gøre sig dette klart, når man betænker restriktionernes afvikling. Vor vigtigste restriktion, og den der har nødvendiggjort flere af de andre, er nu 17 år gammel og har derfor sat sit præg på hele vort økonomiske liv.

Det er for så vidt ejendommeligt, at denne institution har kunnet blive bevaret og udbygget gennem 17 år, for der findes ingen betydende politisk gruppe i Danmark, der har kæmpet for restriktionernes indførelse eller bevarelse. Vi har liberalister, nyliberalister, socialister og georgeister, der hver for sig kæmper for sin samfundsordning. Men vi har ingen interventionister. Og dog er det interventionisme, vi er havnet i. Denne modsætning mellem det, der ønskes, og det, vi har fået, kan forklare, at der aldrig er blevet ro om sagen. Men det må også tages som et udslag af, at der ligger stor økonomisk nødvendighed bag denne økonomiske politik.

Den karakteristiske forskel mellem en restriktion og et finanspolitisk indgreb er, at restriktionen giver en besked eller en ordre direkte til det enkelte individ, medens man ved finanspolitikken søger at lægge forholdene således til rette, at den enkelte gør netop det, som statsmagten ønsker, at han skal gøre. At drive finanspolitik er således en finere kunst, og for borgerne minder finanspolitikken mere om gammeldags liberale forhold. Og på en mærkelig måde står liberalismen med dens frie prisdannelse og frie ret til eksport og import stadig for borgerne som et ideal.

¹⁾ Foredrag i Nationaløkonomisk Forening d. 4. marts 1949.

I Danmark har vi fået to bølger af restriktioner. Den første er tredivernes, der indledes i 1932 med valutacentralens oprettelse. Importreguleringen viste sig snart at føre til ekstraordinære indkomster, først og fremmest hos importørerne, men måske også i visse tilfælde hos senere led i handelsrækken. I visse tilfælde lykkedes det muligvis også de udenlandske eksportører at tiltvinge sig en del af ekstraindkomsterne. Den økonomiske baggrund for disse ekstraindkomster var selvsagt den særlige knaphed, der her i landet opstod på grund af importbegrænsningen af visse varer.

Som en følge heraf måtte man komme ind på en prispolitik. Prisaftaleloven af 1931, der aldrig havde fået nogen betydning, blev derfor afløst af den nye prisaftalelov af 1937. Før krigen kom, fik denne lovgivning ikke større betydning, men det er vel hævet over enhver tvivl, at den ville have fået en stor betydning, selvom krigen ikke var brudt ud, for den er et nødvendigt supplement til importreguleringen.

Men har man importbegrænsning og prisregulering, opstår der let mangel på varerne i butikkerne. Man får handel under disken o. l. Det næste skridt bliver derfor rationering. Mangelen på varer giver let stødet til en erstatningsproduktion. Da vi stadig har levet i tanken om en afvikling af denne lovgivning, har man fundet det nødvendigt at have hånd i hanke med investeringen i erstatningsindustrier. Får vi nemlig industrier, der under ingen omstændigheder kan leve under frie forhold, vil selve deres eksistens føre til vanskeligheder for en afvikling. Der er næppe tvivl om, at vi i Danmark har fået sådanne industrier. Men man har forsøgt at begrænse denne udvikling, hvilket har nødvendiggjort en vis investeringskontrol.

I virkeligheden var både rationering- og investeringskontrol således nødvendige konsekvenser af importregulering og prislovgivning. Men man nåede ikke at få dem indarbejdet, førend krigen kom. Og disse former for reguleringer er derfor kommet til at stå som resultater af krigen.

I og for sig betød krigen ikke så meget introduktionen af nye former for reguleringer, som den betød en meget stærk skærpelse af de allerede eksisterende. Når vi derfor i dag taler om, at vi nu må kunne afvikle krigstidens reguleringer, skal der vel herved nærmest forstås, at vi nu kan afvikle den skærpelse, der fandt sted under krigen.

Hvad var det, man ville nå ved importreguleringen af 1932. Man anfører i almindelighed tre forskellige formål, det valutariske formål, det handelspolitiske og det beskæftigelsespolitiske. Det var en handelspolitisk begivenhed, der gav stødet til oprettelsen af valutakontoret, som det kom til at hedde dengang. Men man må dog nok sige, at uden de store valutariske vanskeligheder, man dengang kæmpede imod, ville vi aldrig have fået denne institution.

I september 1931 var England gået fra guldret. Vi fulgte pundet et stykke på vej, men holdt iøvrigt i den periode varierende vekselkurser, hvilket i

praksis gav sig det udslag, at de fremmede kurser var for stadig opadgående, samtidig med at valutareserverne formindskedes fra dag til dag.

Indtil januar 1935 var det valutariske formål sikkert det vigtigste. Inden for denne periode falder året 1934, der i mine øjne er et af de interessanteste inden for Danmarks nyere økonomiske historie. I dette år søgte man nemlig på een gang at drive en ekspansiv pengepolitik og at klare de valutariske vanskeligheder, denne voldte, ved at begrænse importen ved restriktioner. Det var altså et eksempel på, at man frigjorde pengepolitikken fra de valutariske hensyn. Det er meget muligt, at den virkelige grund til denne politik ikke så meget skal søges i de beskæftigelsespolitiske hensyn som i de politiske ønsker om at få foretaget en samlet konvertering. Men hvad end grunden til denne politik var, havde den betydelige beskæftigelsesmæssige virkninger og må den dag i dag betegnes som et af vor tids interessanteste økonomiske eksperimenter. Man må imidlertid erkende, at eksperimentet mislykkedes. Vi fik ganske vist en større beskæftigelse, men den betaltes med stærkt faldende valutareserver. Følgen var, at denne politik i januar 1935 brød sammen. Man fik en væsentlig højere rente, mindre byggeri, nogen arbejdsløshed. Metoden fra 1934, at man udelukkende anvendte restriktionerne til at klare importvanskelighederne, afløstes i perioden fra 1935 til 40 af, at pengepolitikken stadig brugtes til at supplere restriktionspolitikken.

Samtidig med at valutacentralen således fik mindre betydning som valutarisk middel, voksede dens betydning som handelspolitisk middel. Vore handelsaftaler forlangte ligefrem, at der eksisterede en sådan institution.

Endelig kom efterhånden også det beskæftigelsespolitiske formål i forgrunden. Det er dog et spørgsmål, om der ikke i den offentlige debat blev tillagt dette formål en vel stor betydning. Man må ikke glemme, at det lød så kønt. Og i den periode var der en tilbøjelighed til at se på alt ud fra en beskæftigelsespolitisk synsvinkel. Den beskæftigelsesmæssige side må vel iøvrigt i alle tilfælde være sekundær. Man tager beskæftigelsespolitiske hensyn, når man alligevel skal regulere, men man regulerer ikke af hensyn til de beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Det ville være en bagvendt form for beskæftigelsespolitik.

Et særligt spørgsmål, der dukkede op i trediverne, var spørgsmålet, om i hvilket omfang man skulle tillade substitutionsindustri her i landet. Her kom beskæftigeshensynet til at spille ind, men unægtelig også hensynet til en eventuel afvikling af det hele. Erstatningsproduktion skaber beskæftigelse, og i de fleste tilfælde — takket være dens liden effektivitet — stor beskæftigelse. Men som nævnt gør den det også vanskeligere engang at komme ud af det hele.

Den virkelige årsag til, at vi i trediverne måtte klare vanskelighederne ved restriktioner i stedet for ved de traditionelle pengepolitiske midler, må sikkert søges i, at lønningerne var blevet låst så fast. En renteforhøjelse

førte ikke mere til en sænkning af omkostningsniveauet, men derimod til arbejdsløshed. Man kunne derfor ikke længere anvende dette middel som hovedmiddel. Man søgte derfor følgelig at finde andre midler.

En nærliggende mulighed var det at ændre valutakurserne; dette skete da også i 1933, da man fik fastsat 22,40-kursen, der kom at være gældende til krigens udbrud. Denne pundkurs var utvivlsomt medvirkende til, at valutaknapheden i tredivernes sidste halvdel var noget mindre end i krisens første år. Imidlertid, måske netop på grund af valutacentralens eksistens, blev valutakursen i den offentlige debat mere opfattet som et indrepolitisk instrument, der kunne anvendes til at give landbrugerne større indkomster, end som et valutarisk middel.

Som en tredje mulighed havde man finanspolitikken, hvorunder man først og fremmest tænkte på den ekspansive finanspolitik. I trediverne skabtes teorien om, at man kunne benytte dette middel. Men praksis levede ikke op hertil. Det var meget få og små tilløb til en anvendelse af finanspolitikken, man fandt i trediverne. Dog fandt noget sådant sted i eet tilfælde, nemlig i den særlige form, der kaldes offentlige arbejder.

I trediverne stod man således i den situation, at man havde en teori, der påstodes at kunne løse valutaspørgsmålet, men som man af beskæftigelsespolitiske grunde ikke anvendte, nemlig renteteorien. Dernæst fik man en teori om finanspolitik, der skulle kunne løse de beskæftigelsespolitiske problemer. Denne teori anvendte man heller ikke, dels nok fordi den endnu ikke havde vundet almindelig tillid, men også fordi den meget vanskeligt ville kunne praktiseres uden at få de alvorligste valutariske virkninger. Hvad man gjorde var, at man uden nogen teori praktiserede restriktioner.

Teorien om anvendelse af finanspolitikken i beskæftigelsespolitikken tjener blev først og fremmest fremsat af *Myrdal*. Han kom i sin bog så dejlig let ud over politikken valutariske konsekvenser, idet han forudsatte, at der eksisterede et *iillräckligt internationellt utrymme*. Denne forudsætning var måske nogenlunde plausibel i Sverige, men gjorde i virkeligheden hele teorien værdiløs i Danmark, hvor man til stadighed i trediverne havde valutavanskeligheder. Imidlertid må man ikke glemme, at rentepolitikken også har beskæftigelsesmæssige virkninger, og at finanspolitikken også har betydning for det valutariske. Begge er i virkeligheden midler, hvorved man trækker udviklingen enten i kontraktiv eller ekspansiv retning.

Trediverne var karakteriseret ved arbejdsløshed og valutamangel. Penge- eller finanspolitikken skulle derfor i virkeligheden samtidigt trække i to retninger, ekspansivt af hensyn til beskæftigelsen og kontraktivt på grund af den valutariske situation. Dette var i virkeligheden det store pengepolitiske dilemma i trediverne og vel den egentlige grund til, at man måtte løse problemerne ved en politik af en helt anden art, nemlig restriktionspolitikken.

Denne situation havde man fra 1932—40. Under krigen blev forholdene noget anderledes, og fra 1945—48 har vi stået i den situation, at penge- og finanspolitikken kun skulle trække i een retning, nemlig den kontraktive. Disse sidste 3 år har der nemlig hersket valutavanskeligheder og samtidig mangel på arbejdskraft. Det er sagtens derfor, at spørgsmålet om, hvilken penge- og finanspolitik man har skullet føre, ikke har stødt på større uoverensstemmelser. Imidlertid står vi idag i den situation, at det pengepolitiske mål, balance på arbejdsmarkedet, er nået, medens pengepolitikens andet mål, balance i valutaisituationen, mangler en del i at blive nået. Vi står således i dag overfor en periode, der synes at skulle komme til at minde ikke helt lidt om tredivernes. Og man må derfor påny i dag træffe bestemmelse om, hvorvidt man finder, at restriktionerne er et så stort onde, at man vil drive den kontraktive politik så vidt, at man får nogen arbejdsløshed med i købet, eller om man mener, at man nu må standse den kontraktive finanspolitik og da enten i det store og hele affinde sig med de eksisterende restriktioner eller finde på andre udveje til at klare valutaproblemet. Hvad der skal til, hvis man vælger det sidste, må være, at der på anden måde skabes en barriere mellem ind- og udland.

Efter mange års pause må man derfor sige, at valutakursproblemet påny er ved at blive aktuelt. Valutakurserne har imidlertid i dag en lidt anden betydning, end tilfældet var i trediverne. Det store problem nu er ikke kronens stilling til de andre valutaer, men noget mere indviklet. Vi har i dag mange slags valuta. Vi har hård valuta og blød valuta af mange forskellige grader. Hvad man har brug for, er derfor ikke en almindelig krone-devaluering, men en devaluering specielt over for dollar og anden hård valuta. Derimod er der ikke særlig grund til at devaluere overfor de andre bløde valutaer. Ja, overfor nogle af disse kunne der i virkeligheden være grund til at appreciere. Nu kunne man ganske vist tænke sig, at man specielt devaluerede overfor de hårde valutaer, men en sådan fremgangsmåde kan i alt fald ikke tjene til at være et led i en almindelig afvikling af restriktioner. Thi opretholdelsen af valutakurser, der er ude af ligevægt med de almindelige internationale kursrelationer, forlanger nøje kontrol med hele udenrigshandelen. Ellers vil im- og eksportører foretage alverdens skintransaktioner. Meget kan derfor tale for, at førend man foretager danske valutariske transaktioner, må man afvente en international udligning af de forskellige valutaer. En sådan kan gennemføres ved, at dollar apprecieres, eller ved, at pundet devalueres, og de andre vesteuropæiske valutaer derefter følger pundet på dets vej. Der synes ikke for øjeblikket at være nogen udsigt til, at nogen af delene vil ske.

Det er iøvrigt også et spørgsmål, om en speciel dansk devaluering for øjeblikket vil få nogen større virkning. Den vil ganske vist forøge landbrugernes

indkomster, men dette vil næppe på kort sigt skabe større produktion af landbrugsprodukter. Indenfor ret vide grænser synes denne produktion at være uafhængig af landbrugernes indkomster. Man må i denne forbindelse ikke glemme, at eventuelle importerede råstoffer vil stige i pris. Større eksport kan formodentlig kun finde sted for industriens vedkommende, hvor der formentlig er visse muligheder. Skibsfartens valutaindtægter vil derimod næppe i den nuværende situation blive større, idet alle skibe allerede er ude at sejle. Heri er der en væsentlig forskel fra situationen, som den var i trediverne.

Mindre væsentligt i denne sammenhæng er det, at international overenskomst forbyder os uden tilladelse at devaluere mere end 10%. En sådan tilladelse forekommer det nemlig ikke usandsynligt, at man kunne opnå. Det er i virkeligheden et spørgsmål, om vi faktisk i dag er mere bundet, end vi var i trediverne, hvor vi ikke vovede at devaluere mere af frygt for Englands reaktion overfor en stærkere devaluering, end den, der var foretaget i Canada og New Zealand.

I praksis vil en devaluering sikkert støde på stærk modstand i Rigsdagen. Det er næppe i øjeblikket muligt at samle flertal her om en foranstaltning, der vil give landbrugerne større indkomster.

Den anden mulighed består i en forhøjelse af toldsatserne. Denne fremgangsmåde har i alt fald den fordel, at de nødvendige ekstraindkomster, der må skabes for at skaffe en afstand mellem udlands- og indlandspriser, i dette tilfælde tilfalder statskassen, og ikke som ved restriktionerne importørerne, de udenlandske eksportører eller må fordeles gennem rationering til de heldige forbrugere, og heller ikke som ved valutakursændringer tilfalder eksportørerne, først og fremmest landbrugerne. Det må forekomme naturligt, at sådanne indkomster går i statskassen og dermed i virkeligheden fordeles over hele befolkningen, der opnår at få lavere skatter.

Vanskeligheden ved at anvende toldvejen består i, at det er vanskeligt ved told at differentiere mellem de forskellige lande. En sådan differentiering er dels en krænkelse af mestbegunstigelsesaftalerne og vil dels give anledning til mange transaktioner for at få varerne formelt ind fra de »billigste« lande.

Administrationen vil formentlig finde, at toldændringer er uønskelige også af den grund, at toldsatser langsommere kan ændres, end restriktioner kan det. Det er imidlertid et spørgsmål, om ikke dette er en fordel, set fra en almindelig politisk synsvinkel. Man må ikke glemme, at meget af utilfredsheden med restriktionerne skyldes, at folk føler sig usikre ved, at noget, de finder burde afgøres af de folkevalgte organer, overlades til administrationen. Dette taler derfor for told fremfor restriktioner.

På den anden side finder man, at det eneste område, hvor der for tiden finder en international afvikling sted, netop er på toldsatsernes. Det må der-

for synes lidt ejendommeligt, om vi netop på dette område skulle give et bidrag til at slå en international afvikling i stykker.

Som en tredje mulighed kan nævnes den plan, der kom frem i trediverne, om at sælge valutaattester ved auktion. Denne metode er i virkeligheden en maskeret, men meget smidig, form for anvendelse af told. Metoden er af flere grunde næppe anvendbar.

Man kommer således til den konklusion, at de forskellige metoder, hvorved der kan skabes den nødvendige barriere mellem priserne i udland og indland, alle er mere eller mindre blokerede, enten af politiske grunde eller af økonomiske. På den anden side er der almindelig enighed om, at restriktionerne bør afvikles, og spørgsmålet må da blive, om tiden ikke er inde til alvorligt at overveje at bryde blokaden.

Disse midler har længe ikke været diskuteret, men tiden er nu inde til at det må gøres, for pengesaningen har nået sit beskæftigelsespolitiske mål, og det vil næppe være forsvarligt at skabe en depression, der er *made in Denmark*. Fra udlandet synes der i øjeblikket at kunne komme depressive tendenser. De bør i alt fald ikke styrkes gennem dansk politik.

Det skal selvfølgelig indrømmes, at problemet kan løses på mere eller mindre tilfældig måde. Landets handelsforhold overfor udlandet kan blive forbedret. Marshallplanen vil muliggøre en bevægelse i den rigtige retning. Man kan håbe på en amerikansk appreciering eller på en engelsk devaluering, efterfulgt af de øvrige vesteuropæiske lande. Man kan selvsagt også håbe på nedsættelse af toldsatserne i fremmede lande, f. eks. af smørtolden i USA. Men alt dette er kun fromme håb, og dansk politik har ingen eller så godt som ingen indflydelse på, om det vil ske.

En vigtig forudsætning for en afvikling af restriktionerne er det yderligere, at den barriere, der skabes mellem ind- og udland, er af en sådan art, at folk har tillid til, at restriktionerne varigt er blevet afskaffet. Ellers vil afviklingen blot føre til ekstraordinære indkøb, fordi de næringsdrivende vil hamstre for at have et lager, når restriktionerne påny genindføres. Denne bevægelse vil ikke blive mindre af, at de vil ønske i den nye restriktionsperiode at stå med en stor importkvote.

Det er ellers meget beklageligt, at udlandsforholdene m. m. i så høj grad vanskeliggør en afvikling, for restriktionerne trænger unægtelig til at afvikles. For det første ligger det i restriktionernes natur, at de kun kan forhindre noget. Man kan ikke påbyde en mand at producere eller handle, men kun forbyde ham det. Primært må restriktionerne derfor føre til mindre produktion. Kun ad indirekte vej kan de virke i modsat retning.

Men den største fare fra restriktionernes side ligger i deres evne til at virke bevarende på det engang eksisterende næringsliv. Det ligger i deres natur, at hver enkelt næringsdrivende får sin tildelte lod. Det er blevet let at være købmand, når man blot holder sig indenfor de fastsatte rammer,

men nyt initiativ støder på hårdere modstand end før. Den nye mand eller manden, der vil gå sine egne veje, må kæmpe mod varedirektoratet, mod sine egne erhvervsorganisationer, der hyppigt vil gå ind for det gamle fordelingsgrundlag o. s. v. Og så må han desuden i nutiden kæmpe mod de gamle foretagenders lavere faste omkostninger.

En af de største gener ved restriktionerne har været den magt, de har givet til erhvervsorganisationerne. Direktoraternes tryk har avlet et modtryk fra organisationernes side, således at disse har vokset sig store og stærke. Og vi må regne med, at disse organisationer vil blive bevarede også efter restriktionernes ophør. Det vil skærpe de meget stærke monopoltendenser, der findes i forvejen. Det er derfor slet ikke umuligt, at erhvervsorganisationernes eksistens vil virke med til at bevare restriktionerne længere, end det økonomisk er strengt nødvendigt. Det forekommer mig i alt fald, at en absolut betingelse for restriktionernes afskaffelse må det være, at der fra statsmagtens side indføres en kontrol til forhindring af misbrug fra erhvervsorganisationernes side. Man kan kalde dette trustkontrol, eller hvad man vil, men uden en sådan kontrol vil vi blot glide fra statens restriktioner over til organisationernes restriktioner. Og af to onder må man vælge det mindste. For mig er der ingen tvivl om, at heraf er det mindste onde statens interventionisme.

En yderligere grund til at arbejde for restriktionernes afskaffelse har man i ønsket om at genskabe den gamle tillid fra næringslivets medlemmer til staten og fra de menige medlemmer til erhvervsorganisationernes ledelse. De mange enkeltafgørelser giver anledning til formodninger og rygter om, at personlige forbindelser o. l. har betydning. Det meste af den megen snak er utvivlsomt ubegrundet, men det har sin betydning trods dette at få stoppet snakken. En større offentlighed, herunder fuld offentliggørelse af de principper, der finder anvendelse inden for de enkelte brancher, vil sikkert hjælpe til at stoppe sladderens.

Restriktionerne har virket som en sovepude for den mindre duelige. Den naturlige afgang, der består i, at en mand, når det går dårligt, vælger andet erhverv, eller ganske simpelt går fallit, bremses af restriktionerne. Det er af betydning, at det påny bliver muligt at gå konkurs.

Restriktionerne har også ført noget helt andet med sig. De har bevirket, at visse led inden for handelen af vide kredse opfattes som overflødige. Deres opgave er at disponere og at løbe en risiko, men disse opgaver er i virkeligheden dels overtaget af varedirektoratet og dels ophørt. Derfor er der dem, der mener, at tiden er inde til helt at afskaffe dette led. Det har utvivlsomt lange udsigter hermed, men noget er der jo om det.

En afvikling af restriktionerne må antages i det lange løb at medføre en større produktion. Det nuværende system præmierer konservatismen, og det bevarer de dårligere, ineffektive virksomheder.

Man har undertiden ment, at en ophævelse ville føre til en mindre ligelig indkomstfordeling. En udtalelse herom forlanger en meget nøje undersøgelse. Men de særlige importørindkomster og bevarelsen af de mosgroede virksomheder tyder på, at man indenfor erhvervslivet i øjeblikket har større indkomster, end man ville have under frie forhold. Dette tyder ikke på, at restriktionerne i sig selv har ført til en ligeligere indkomstfordeling.

Førend dette foredrag sluttes, forekommer det mig naturligt at komme med et par ord om den aktuelle situation. Vi har i disse dage set, at der på Rigsdagen er blevet stillet forslag om en skattenedsættelse. Det er for den, der ikke tilhører inderkredsen, vanskeligt at vide, om dette forslag skal opfattes som et omslag i finanspolitikken, eller om det blot har et almindeligt politisk formål. Men så meget kan man vel sige, at hvis ikke det var, at der herskede tvivl om, hvorvidt saneringen burde føres videre, ville dette forslag ikke have set lyset. Vi står derfor i den ejendommelige situation, at vi nu fører en ret restriktiv rentepolitik, men tilsyneladende er slået om til en lempeligere finanspolitik.

Det er et spørgsmål, om ikke den modsatte fremgangsmåde ville være rimeligere. Der hersker almindelig enighed om det ønskelige i at få fremmet investeringen. Men investering fremmer man ikke, når man formindsker likviditeten i bankerne. For tiden er det meget vanskeligt at låne i bankerne. I virkeligheden har vi fået en ny restriktion, for bankerne nægter i stort omfang kredit til forehavender, man ellers ville anse for fuldtud kreditværdige. Den gamle opfattelse, at en kreditindskrænkning fører til en højere rente, hvorved låneanmodningerne af sig selv svinder ind til den mængde, bankerne kan efterkomme, har vist sig ikke at være rigtig. I nutiden stiger renten kun beskedent, men indskrænkningerne gennemføres ved kreditnægtelser. En større investering kræver imidlertid let adgang til kredit. Fører den større investering til ekspansive tendenser, må den naturlige udvej være, at man begrænser forbruget gennem skatter. Hvis derfor den højere rente, den mindre likviditet i bankerne og de lavere skatter er udslag af andet end et tilfældigt sammenspil, forekommer det mig, at de er udslag af en politik, der er i strid med ønskerne om større investering.

Den nærmeste fremtid vil formentlig blive en periode, hvori penge- og finanspolitikken må reguleres efter beskæftigelsens omfang, således at man stadig søger at opretholde omtrent fuld beskæftigelse. Restriktionerne må da tage sig af det valutariske. Man kan have et håb om, at Marshallhjælp og bedre handelsforhold kan løse det valutariske spørgsmål for os. Den væsentlige forøgelse af levefoden, den nyeste tids tekniske opfindelser muliggør, vil også kunne virke med til, at det valutariske spørgsmål glider i baggrunden.

Det er også muligt, at den dag kommer, hvor utilfredsheden med restriktionerne er blevet så stor, at man bryder blokaden og anvender et af de

midler, som for tiden er blokeret. Men mon ikke dette først vil ske, når så lang tid er gået, at en helt ny generation er kommet til magten. Og meget tyder på, at bevægelsen må komme til os udefra.

Man kan måske håbe på år 25 efter valutacentralens indførelse.